

AYVAZOVSKI'NİN İSTANBUL'UNU HAYAL ETMEK

Bülent
ÖZÜKAN

Ayvazovski “denizlerin ve dalgaların ressamı” olarak biliniyor. Deniz temalı tabloları, doğduğu yer olan Karadeniz’in Kırım’daki kıyılarını ve Akdeniz’in sakin ve dingin denizlerine kadar uzanıyor.

İstanbul’un en güzel tablolarını yapan Ayvazovski 1945 yılında, Grandük Konstantin Nikolaievich ile birlikte Anadolu, Ege Adaları ve Doğu Akdeniz’e yapılan bir geziye katılır. Gezinin durakları arasında İstanbul, Truva ve Ege kıyıları ve Adaları da vardır. Gezdiği yüzden fazla şehrin tablosunu da yapan Ayvazovski en çok İstanbul’dan etkilenir. 1846’da Feodosiya’da düzenlediği sergi ile ilgili belgelerden birinde Truva’yı ve Ege kıyılarını beğendiğini belirttikten sonra bu kıyılarda; “bir tür hüznü şiiressellik var ki tablolarımda bunu yansıtabilmeyi isterim” der.

Şiiressel bulduğu Ege kıyılarını gezerken, İzmir’e çıktı mı? tablosunu yaptı mı? bilemiyoruz. 5000’den fazla tablo yaptığını, anılarından

bildiğimiz Ayvazovski’nin yalnızca 1400 tablosu bugüne kadar kataloglara girebilmiş.

Diğerleri sahibi belirsiz evlerin duvarlarını ve özel koleksiyonları süslüyor olabilir. Veya her an yeni bir tablosuna ulaşılabilir. Bel-

nima girdi. Tablolarının izini yaklaşık 10 yıldır, amansız bir takiple sürdürüyorum.

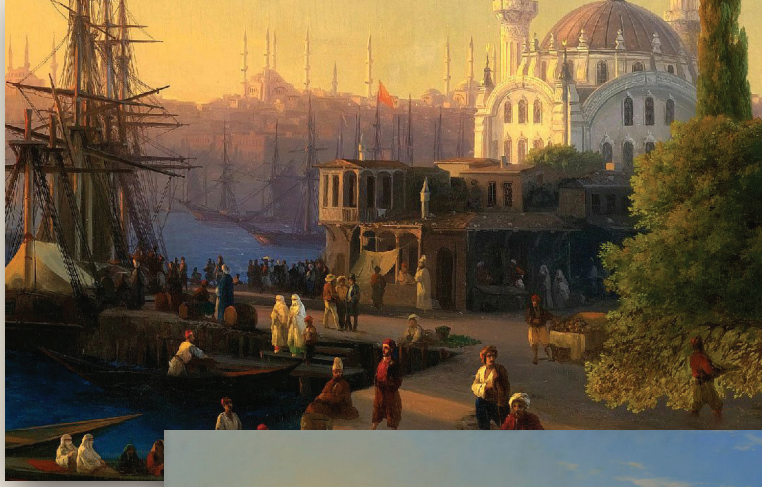
Tutkuya dönüşen bu takip sırasında 6 ayrı Ayvazovski kitabı yayınladım. Ayvazovski tablolarından Ankara, İstanbul, Feodosya, Moskova

ve Erivan’da dijital sergiler düzenledim. Müziklerini Anjelika Akbar’ın bestelediği, sanat yönetmenliğini Murat Öneş’in yaptığı sergiler beğenilmesinin yanı sıra Ayvazovski’nin evrensel değerini farklı bir boyuta taşıdı. Kendi müzesinden, Rusya ve Ermenistan müzelerinden daha fazla Ayvazovski tablosunun dijital kopyalarıyla, sergi yaptığımız kentlerde Ayvazovski’yi sevenler hiç görmedikleri ve bilmedikleri Ayvazovski tablolarıyla bizim çalışmalarımız aracılığıyla tanışmış oldular. Napoli, Odessa, Kiev, Londra, Warshova gibi kentlerde yeni tablolarına ulaşmak heyecan vericiydi.

Ay v a z o v s k i ’ n i n 200’den fazla İstanbul tablosu yaptığını, bir Rus generalin, bizde 93 Harbi olarak bilinen (Hicri 1293) savaşla ilgili anı-

ki de bir İzmir tablosuna... İstanbul’un görsel geçmişi ve insan dokusuna ilişkin araştırmalarım sırasında Ayvazovski’nin tabloları daha yoğun olarak ilgi ala-

larından öğrenmiştim. Okuduğum anılar beni, hem 93 Harbi'nin bilinmeyenlerine

(devam eden bir kitap ve belki de sergisinin konusu) hem de göremediğimiz İstanbul tablolarını araştırmaya yöneltti.

Boyut Koleksiyon Kitaplarını ve sergilerini birlikte hazırladığımız ve bu çalışmaların sanat yönetmenliğini üstlenen Murat Öneş ile ilk durağımız Kırım'ın Feodosya'sı oldu. Ayvazovski'nin doğup büyüdüğü ve Petersburg yılları haricinde ölünceye kadar resimlerini yaptığı Feodosya'da, bugün Ayvazovski Müzesi olarak kullanılan mekandaki birkaç İstanbul tablosunu görmek yeterli olamazdı. Ama yaptığı deniz dalgaları tabloları adeta ıslatıyordu... Müthişti...

Petersburg ve Moskova'daki müzelerde ulaştığımız muhteşem ve devasa İstanbul tablolarının sayısı da onlu sayıları anca geçiyordu.

Sürdüğümüz izler bizi Gianni Caffiero ile Londra'da buluşturdu. Sotheby's müzayede evinin Ayvazovski uzmanı olarak çalışırken, kendisi gibi Ayvazovski uzmanı İvan Samarine ile iki büyük ciltte bu büyük ressam üzerine dünyanın en kapsamlı Ayvazovski kitaplarını hazırlamışlardı. Bu iki cilt kitabın Türkçesini tek ciltte toplayıp Boyut Koleksiyon Kitaplarından yayınlama kararı verdik.

Öğrendik ki Ayvazovski'nin en güzel İstanbul tablolarını çoklu milyon dolarlar ödeyen Amerikalılar satın almıştı.

İzini sürdüğümüz İstanbul tablolarından çoğunu New York'ta, birkaçını da Los Angeles'teki özel koleksiyonlardan resimledik. Bu yolculuklarda, aramıza sergi müziklerini bestelemek üzere katılan Anjelika Akbar, Rusça konuşulan coğrafyada imkânsız gibi görünen birçok kapıyı aralamayı başardı. Sergi yöneticilerinden biri olarak ara-

mızda yerini almasıyla 20'den fazla Rus müzesinden İstanbul tablolarının dijital kopyalarını, bedellerini ödeyerek ve yayın anlaşmalarını yaparak edindik.

Ayvazovski'nin İstanbul tabloları peşinde Murat Öneş ve Anjelika Akbar ile Moskova ve Petersburg başta olmak üzere New York, Eri- van ve Simferepol'e sayısız yolculuklar yaptık. Yolumuz Kazakistan'a kadar uzandı. Rusya'da SSCB döneminden kalma batmış bir sanat yayı- nevinin Ayvazovski resimle- rini ve evrak-ı metrukelerini satın alarak, kural dışı yaşan- mışlıklar ve heyecanlı yolcu- luklar ile Türkiye'ye getirdik.

Ayvazovski'nin İs- tanbul tabloları tutkusu bizi, dünyanın muhtemelen en ge- niş dijital Ayvazovski kopyası arşivinin sahibi yaptı. Yazılı kaynaklar Ayvazovski'nin 200'den fazla İstanbul tablosu yaptığını belirtse de biz bütün bu uğraşlara rağmen 70 kada- rına ulaşabildik. Muhtemelen çok sayıda Rus generalinin, askeri hayallerini ve evlerini süsleyen Ayvazovski'nin İs- tanbul (Rusçadaki adıyla Tsarg- rad) tabloları iz bırakmadan mirasçılarının meçhul yolcu- luklarında kaybolmuşlardı...

Ayvazovski araştı- malarımıza bir süre sonra Rus uzmanlar bizden daha fazla heyecan duymaya başladılar. Toplantılarımızda duygulu anlar yaşanıyor, bu projenin Rus-Türk ve Ermeni halkları arasında önemli bir barış ve ortak değerler yaratma pro- jesi olacağı dile getiriliyordu.

Rusya'daki uzman ve yetkililerden önemli katkılar sağladık. Bunların başında Saint Petersburg Devlet Mü- zesi uzmanlarından Prof. Dr. Sergey Levandovski'nin kat- kıları ve dostça yaklaşımlarını unutmamız mümkün değil. Petersburg Resim ve Heykel akademisi rektör vekili Tat- yana Popova, St Petersburg Teknik Üniversitesi Rektör

Yardımcısı Tarihçi, Prof. Dr. Dmitri Kuznetsov bize gönül- den yardımcı oldular. Anjelika Akbar'ın sıcak yaklaşımları, sanat ve diplomasi dilini ince- likle kullanması, aynı dili ko- nuşamasak da Rus yöneticiler- le dostluk kurmamızı sağladı.

Hayal etmek, başarma- nın ilk ve en önemli adımıdır...

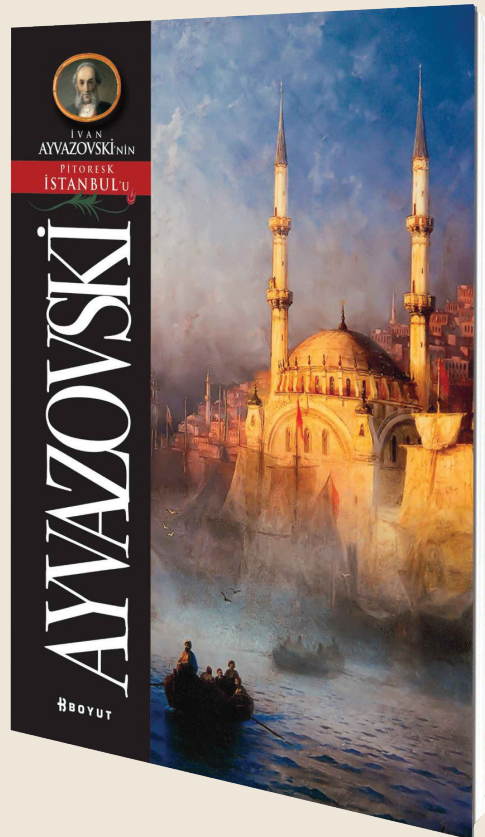
Ayvazovski'nin İs- tanbul'unu kitaplarıyla, sergi- leriyle ve müzikleriyle ve de romanıyla hayal ediyordum...

Anjelika Akbar, Ay- vazovski Rapsodi'yi beste- lemeye çoktan başlamıştı...

Ayvazovski, aşığı ol- duğu İstanbul'da büyük bir aşk yaşamalıydı... Mimar-sa- nat tarihçisi ve en önemli öze- liği yazarlığı olan Prof. Dr. Gül İrepoğlu, Ayvazovski'nin gizli güncelerinden kurgu bir aşk öyküsü yarattı. Aşk-ı Der- ya... Bu muhteşem novellada Rusça aşk notlarına Ayvazov- ski'nin eskizleri eşlik ederken bu aşkı Türkçe ve İngilizce olarak da okumak mümkün. Türünün belki de ilk örneği... Bu aşkın peşinden yazarımız Gül İrepoğlu ile de Ayvazo- vski'nin yaşadığı mekanla-

rı solumak için yolumuz bir kez daha Feodosya'ya düştü.

Ayvazovski'nin Sultan Abdülaziz ile birlikte resim ya- pacak kadar sıcak dostluk kur- duklarını biliyordum. Sultan Abdülaziz'in daha önce saray ressamı olarak atadığı ve birlik- te resim yaptığı Polonyalı res- sam Stanislaw Chlebowski'ye verdiği çizimlerin Krakow'da bir müzede sergilendiğinden 2012 yılında haberimiz oldu. Polonya'daki müzede ortaya çı- kan çizim ve belgeler, Osmanlı saray koleksiyonundaki çok sayıda imzasız tablonun Sultan Abdülaziz'e ait olabileceğine ilişkin güçlü kanıtlar içeriyor.

Bülent Özukan

Yazılı kaynakların çoğu Sultan Abdülaziz'in kendi çizimlerini Ayvazovski'ye de verdiği, Ayvazovski'nin de bu çizimleri yağlıboya tablolara dönüştürdüğünü yazıyordu. Sultan Abdülaziz 36 Osmanlı Sultanı içerisinde bana göre en aydınlık fikirli ve modern olanıdır. Sanata yatkındır ve hatta sanatçı kimliğe sahiptir. Onun çizimlerini Ayvazovski'nin müzesinde ve sergilenmeyen özel evrakları arasında bulmak en büyük hayallerimden biriydi. Bu amaçla doğrudan uçuşların yasak olduğu dönemlerde Moskova üzerinden Kırım'ın başkenti Simferepol'e uçakla, oradan Feodosya'ya araçla müzeyi en az üç defa ziyaret ettik. Müze müdürü Tatyana Gayduk, ısrarlı ırcalarımızı kıramayıp sınırlı araştırma izinleri verse de başarılı olamadık. Ama inanıyorum ki, görüp de açamadığımız yüzlerce evrak dosyaları arasında Sultan Abdülaziz'in belki de Türkiye müzelerinde olması gereken resimleri ya da taslakları, tozlu raflarda keşfedilmeyi hala bekliyor. Bizi kırmayıp bu kitaba Ayvazovski yazısı hazırlayan ve müze-deki Ayvazovski'nin kişisel eşyalarına kıskanç bir sevgili titizliğiyle sahip çıkan Tatyana Gayduk'a bir kez daha teşekkür etmek istiyorum.

Ayvazovski'nin İstanbul'u sergimizi ilk defa güz 2015'de Ankara CerModern Sanat Galerisinde yazarlarımızdan Prof. Dr. Kıymet Giray'ın sunumuyla ve kısa tanıtım aracıyla gerçekleştirdik. Sergi salonu yaşadığı en büyük kalabalıklardan birine ev sahipliği yaptı.

Ayvazovski'nin doğduğu, yaşadığı ve

eserlerini yaptığı mekânı Müzeye dönüştüren ve mezarını kentin girişine övünç abidesi olarak diken Feodosya halkı bu sergiyi herkesten önce görmeyi fazlasıyla hak ediyordu. Kırım Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı yetkililerinin ve belediye başkanlarının katılımıyla gerçekleşen sergi sonrası gördüğümüz ilgi ve aldığımız övgüler unutulmaz anılarımız oldu.

Üçüncü sergimiz, evlerindeki Ayvazovski'nin İstanbul tablolarının dijital kopyalarını veren çok sayıdaki Amerikalı koleksiyonerin baskısıyla New York Drom Hall'da oldu. Türk, Rus, Ermeni ve Amerikalı diplomatik katılımın yoğun olduğu sergi "Türkiye adına övünç kaynağı" olarak nitelendirildi.

Ayvazovski için kitap ve sergi hazırlıklarımız sırasında Erivan'dan da büyük destek gördük. Girişimlerimizi samimi bulan müze yöneticileri her türlü doküman desteğini sağladılar. Ermeni asıllı sanatçıyı Erivan'da sergilemeyi bir gönül borcu kabul ederek Erivan'a gittik. 1915'in asla unutulmaması gerektiğini ifade eden afişlerle donatılmış bir kentte, Türkiye'den gelen bir grup olarak eserlerimizi sergilemek fazlasıyla heyecan vericiydi. Ve gördüğümüz ilgi, Erivan'daki sergi ve dinletiyi unutulmaz kıldı...

Amerika, Rusya ve Ermenistan'daki sergiler Anjelika Akbar'ın bu sergiler için özel olarak bestelediği Ayvazovski Rapsodi canlı performansı eşliğinde gerçekleşti. Ve tüm sergi-dinletilerde, sanatın barış ve insan sevgisi önceliği ön plandaydı.

